

Kehitysvammaliiton kannanotto

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen valvontaohjelma

vuosille 2016-2019

Kehitysvammaliitto ry. esittää näkemyksensä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisesta valvontaohjelman 2016-2019 luonnoksesta.

Kehitysvammaliitto edistää kehitysvammaisten ja muiden oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevien ihmisten tasa-arvoa ja osallistumista yhteiskunnassa, kehittää palveluja sekä edistää alan tutkimusta. Kehitysvammaliiton toiminnan kohderyhmiä ovat kehitysvammaiset henkilöt, puhevammaiset henkilöt, henkilöt, joilla on vaikeuksia oppia, ymmärtää ja kommunikoida, alan ammattilaiset sekä perheet. Kehitysvammaliiton jäsenet ovat kuntayhtymiä, kuntia, seurakuntia, rekisteröityjä yhdistyksiä ja säätiöitä, jotka tekevät kehitysvammatyötä tai toimivat muuten kehitys- ja puhevammaisten ihmisten hyväksi.

Kehitysvammaliitto toteutti osana valvontaohjelman 2016-2020 arviointia pienimuotoisen webropol-kyselyn jäsenistölleen valvonnan toimivuudesta tällä hetkellä. Tähän kyselyyn vastasi 10 kehitysvammaliiton jäsentä. Kyselyn mukaan Valviran valvonnan koetaan olevan käytännönläheistä ja realistista. Valvonta on hyvään laatuun kannustavaa. Kyselyyn vastanneet jäsenet kokivat ongelmana valvonnan resurssien riittämättömyyden. Toiminnan valvonta on valitus/kanteluperusteista, kuntien valvonta on olematonta ja avit ovat erilinjaisia. Tarvitaan enemmän paikan päälle vietyjä tarkastuskäyntejä (etukäteisvalvontaa) ja tiedotusta mm. alueellisia tilaisuuksia. Valvontaohjelma toivottavasti selkeyttää valvonnan kokonaiskoordinaatiota Valvirassa.

Yleiset perustelut

Yleisinä perusteluina Kehitysvammaliitto pitää tärkeänä, että valvonnan keskeisimpänä lähtökohtana kohderyhmämme kannalta on YK:n vammaisten oikeuksien sopimus. Välttämätöntä on myös valvonnan riittävien resurssien varmistaminen sekä valvonnan jatkuvuus ja tulevaisuus. Nämä yleiset perustelut takaavat yksityiskohtaisempien valvontaan liittyvien asiakohtien toteuttamisen.

Yksityiskohtaiset perustelut

Yksityiskohtaisina perusteluina Kehitysvammaliitto kiinnittää huomiota luonnoksessa mainittuihin puutteisiin valvonnan tietopohjasta, omavalvonnasta, valvonnan menetelmistä, itsemääräämisoikeuden

toteutumisen valvonnasta, kotipalvelujen valvonnasta, henkilöstön osaamisen valvonnasta sekä seurantatiedoista.

THL:n rooli tietopohjan saamiseksi on keskeistä. Silloin tarvitaan riittävät resurssit ja osaaminen tietopohjan laajentamiseksi ja syventämiseksi verrattuna nykytilanteeseen. Tietopohjan saaminen edellyttää myös jatkuvuutta ja erityisesti kohderyhmäämme liittyvä osaamista, jossa nykytilanteessa on havaittu puutteita.

Kehitysvammaliitto katsoo, että omavalvonnan osalta luonnos vaatii vielä kehittämistä, koska omavalvonnan toteutus on nyt hyvin yleisellä tasolla. Omavalvonnan tavoitteet ja menetelmät pitäisi määritellä tarkemmin. Kehitysvammaliitolla on omavalvonnan osaamista ja valmiutta osallistua omavalvonnan suunnitteluun ja toteutukseen jäsenistössään. Omavalvonta voi toimia täydentävänä valvontamuotona, mutta pelkästään omavalvonta ei ole riittävää. Omavalvonta voi olla riskialtista, jos palvelunkäyttäjien tiedot ja taidot ovat rajallisia. Yleisemmin valvonnan menetelmien osalta luonnoksessa ei ole kiinnitetty huomioita kokemusasiantuntijoiden vertaisarviointeihin, vaikka tämä menetelmä on todettu tehokkaaksi tavaksi arvioida asiakastytyvyyttä ja palvelujen toimivuutta.

Luonnoksessa itsemääräämisen toteutumisen valvonta kohdistuu liiaksi rajoitetoimenpiteisiin. Keskeistä on valvoa ensisijaisesti itsemääräämisen toteutumista, joka sisältää mm. yksilötason suunnitelmien toteuttamisen, riittävät kommunikaatiomenetelmät jne. Rajoitetoimenpiteiden valvonta on vain osa itsemääräämisoikeuden toteutumisen valvonnasta. Kun valvontatoiminta olisi itsemääräämisoikeutta vahvistavan ja tukevan toiminnan toteuttamisessa, ohjaisi se palvelutoimintaa keskittymään siihen. Myös asiakkaiden palvelu-, hoito-, kuntoutus- ja tukisuunnitelmien tosiasialliseen toimeenpanoon pitäisi valvonnassa kiinnittää enemmän huomiota.

Kotipalvelun valvontaa pitäisi laajentaa koskemaan myös vammaispalveluita eikä vain vanhuspalveluita. Kotipalveluiden piirissä ovat mm. tukiasunnoissa asuvat ja vammaislapsiperheissä asuvat vammaiset henkilöt.

Henkilöstön osaamista on luonnoksessa käsitelty hyvin yleisellä tasolla. Kehitysvammaliitto toivoo, että henkilöstön osaamiseen ja koulutukseen kiinnitetään valvonnassa enemmän huomiota, koska osaava henkilöstö osaa parhaiten välttää työvirheet ja väärinkäytökset. Muodollisen pätevyyden ohella on välttämätöntä kiinnittää huomiota tosiasialliseen osaamiseen esim. juuri kommunikaation alueella. Henkilöstöosaamisenkin keskeisinä periaatteina ovat YK:n vammaisten oikeuksien sopimus ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen myös käytännön työssä.

Helsingissä 20.11.2015

Marianna Ohtonen

toiminnanjohtaja

Susanna Hintsala

yksikön johtaja

Antti Teittinen

tutkimuspäällikkö